

SZÉKELY HIRLAP.

Politikai és társadalmi lap s a „Jogász-Egylet” közlönye.

Szerkesztői szállás:

Szentgyörgy-utca 1092. sz. hová a lap szellemi részét illető cikkek küldendők.

Kiadó-hivatal:

Wittich József könyvkereskedése, hova az előfizetési pénzek és reclamatiók küldendők.

Hirdetési díj: Egy háromszor hasábozott garmond sor ára 6 kr; bélyegilleték minden hirdetés után külön 30 kr.

Hirdetéseket elfogad: helyben a kiadó-hivatal; Pesten: Lang Leopold, (Erzsébet tér, 9. sz.) Bécsben: Haasenstein és Vogler (Neu-Marki 14. sz.)

Megjelenik e lap

minden szerdán és szombaton egy egész iven.

ELŐFIZETÉSI AR:

Félévre 3 frt.
Negyedévre 1 „ 50 kr.

Maros-Vásárhely decz. 3.

Két ministeri válság volt legközelebből napi renden. Mindkettő lejárt. Az egyik, a frankhoni, mely ugyyszólva, nemcsak ministeri, hanem valóban államformai válság volt, szerencsésen ütött ki, mind a nemzetre mind Thiersre nézve.

A másik a magyar ministeri válság a minsterelnök gr. Lónyay Menyhért és a közlekedési minister Tisza Lajos kilépésekkel végződött.

Hogy a gr. Lónyay lelépése a nemzetre nézve szerencse-e vagy szerencsétlenség? ezt a jövő fogja megfejtani. Mi, kik a nemes gróftól közelebből ismerjük, miként azt még egyik vezércikkünkben említettük, azt hisszük, hogy gróf Lónyay Menyhért sok oldalúsága nem egy könnyen feltalálható még egy magyar emberben. Már mind családapa, fejülmulhatlan szeretettel és gyöngédséggel gondoskodó feje azon körnek, melynek egész boldogsága az ő atyai szívéhez van kötve. Nem lehet feladata ezen igénytelen cikkeknek, a nemes gróf magányélete jellemvonásait festeni, hanem azt bátran merjük állítani, mint erőss meggyőződésünket, hogy az az ember, a ki családi körében fedhetlenül él, kötelességeit édes övéi iránt legmelegebb érzéssel teljesíti, az az államéletben is hasonló készséggel és lelkiismeretességgel jár el polgártársai iránt is; mert hiszen nálla mindkét körben, a házában ép úgy, mint a hazában, a teljesítendő fő rugója és nemes forrása a szív. De ha úgy tekintjük gróf Lónyay Menyhértet, mint pénzügyi embert, akkor is úgy mutatta be magát az e tekintetbeni mivel világnak, mint szinte kipótolhatlan szakember. Midőn az 1868-beli országgyűlés végefelé Simonyi Ernő interpellálta Lónyay Menyhértet mint akkori pénzügyministert, hogy mi történt az ujon építendő vasutak költségei fedezésére felvett 140 millió kölcsönrel? Lónyay Menyhért öt, fertály órát tartott rögtönzött beszédében, mely folyvást és kirekesztőleg csak számok temérdek mennyiségével foglalkozott, oly kielégítőleg beszámolt, hogy Simonyi Ernő, a példátlan tisztasággal, páratlan könnyűséggel adott válasz varása alatt elzsibbadva csak annyit tudott mondani: óhajtottam volna ezt a beszámolást nyomtatásban olvashatni.

„Holnap olvasni fogja” mondá a lángnyelvű szónok.

Mi szerencsések voltunk két rendkívüli szónoklat hallgatói lenni. Midőn 1849. januárban a Windischgrätz-féle történelmi emlékü „Unbedigte Unterwerfung” draconicus feleletet a Pesten 1848 utolsó estvéjén országgyűlésileg elrendelt küldöttség a Debreczenbe átköltözött országos képviselőknek meghozta, Kossuth Lajosnak ezen válasz következtében mondott beszéde, szerintünk utánozzhatlan remeke maradaud az emberi legmagasabb fokozatra emelkedett szónoklatnak.

E remek beszéd minden szava a legmelegebb szív lombikján volt lejárta.

Lónyay Menyhért beszámolója volt a másik remek szónoklat, mely hasonlólag kitörülhetlen betűkkel lón emlékezetünk táblájára beírva.

Ezen beszédben egy lángoló tiszta ész volt a gazda, mely az emlékező tehetségébe, mint egy magtárába beszerzett temérdek számokkal utánozzhatlan bizonyossággal rendelkezett.

Államférfiúi képzettségét, képességét, tapintatos eljárását a horváth ügyben s a nemzetiségekkel bánásmódban tanusította a nemes gróf.

Egy gyengesége volt a nemes grófnak: az ellenzékkeli kaczerkodás. Kár, százszor kár, hogy a Tacitus Annalesei I. könyve 29 fejezte e három szavát „Terrere ni paveant” a balpárttal szembe avagy csak egy perczig is szeme elől tévesztette. Azok az emberek, ha nem félnek, kártékonyokká válnak. Az engedékenység, s plané kedvkeresés nálluk csak gyulaszt. Probatum est.

És mi, szívől idvezeljük a Szlávi József minster elnökségét, de mégis csak fájlalni tudjuk a gróf Lónyay Menyhért leköszönését. Fájdalom, nem vagyunk mi valódi államférfiakkal oly gazdagok, hogy az oly gróf Lónyay forma nagy emberekben válogathatnánk.

Dobolyi Sándor.

Véleménye alólírtak a Kuthy Albert t. tagtárs által a törvk. rendt. 587. §-nak módosítása tárgyában tett indítványára nézve.

Kétségen kívüli dolog az, hogy a korábbi magyar igazságszolgáltatásunk az örökösödési eljárással igen keveset foglalkozott, — de hogy a peres ügyeken kívüli eljárásnak eszméje merőben ismeretlen lett volna — azt kénytelen vagyok tagadni; mert ugyanis:

a H. K. I. R. 45. czime éppen annak ellenkezőjét bizonyítja, mely a testvérek között a jószág, osztálynak nem perutjani megtörténtét tárgyalván, azt mondja:

„Tudni kell ezután, hogy az apáról vagy akár anyáról, de még meg nem osztozott testvérek között, nem per utján, hanem csak a királyi felségnek azon vármegyefő- vagy alispánjaihoz és szolgabíráihoz, melyben az „osztandó jószágok és birtoki jogok fekszenek és keblezvék, vagyha a jószágok több vármegyében volnának elszórva, valamely ítélőmesterhez adott és intézett meghagyó levele által szokott és kell az osztálynak történni; kik vagy ki által az atyai és ősi, úgy az általok között szerzett összes jószágok és mindennemű birtoki jogok, az összes bárminemű s minőségű ingó javakkal egyetemben, ellent nem állván akármely testvérnek ellenmondása, a személyek száma szerint mindég feloszthatnak és elkülöníthetnek.

1. §. Megtörténvén pedig már egyszer (az előadott módon) a testvérek közt az osztály, ha talán valamelyik testvér illetén birtoki jogokban, törvényes okból, ismét „osztályt kívánna, osztályrészét a többinél kisebbnek avagy „hasznavehetlenebbnek, vagy törvény útján kezeiből elfogaltatnak állítván: akkor az osztály ily módon csak per által, „de egyetlen nyolczados törvényszakasza alatt ha a bíró alatt „előadásainál fogva és szó váltásainál azt megengedhetőnek véli) történhetik s kell történnie; mert a második „osztály gyakorta alapos és törvényes ok nélkül követeltetik.

2. §. S ezen cikket a még meg nem osztozott unoka-„testvérekről is kell érteni.

Ebből világos tehát, hogy a régi magyar igazságszolgáltatásunkban is meg volt a peren kívüli eljárásnak azon neme, hogy édes testvérek, sőt unokatestvérek között is azoknak az illető vármegyefő- vagy alispánjaihoz és szolgabíráihoz, esetleg pedig valamely ítélőmesterhez a k. felségnél kieszköztölt meghagyó levele alapján az osztály minden per nélkül hajtattatott végre.

Elvitázhatlan dolog az is miként az 1852. évi május 3. kelt cs. k. nyílt parancsal nállunk is életbeléptetett osztrák perrendtartásnak 1. §-ában felállított azon elvénél fogva, hogy peres ügyekbeni bírői eljárás megkezdésének sohasem hivatalból, hanem csak a fél kérelmére lehet helye az örökösödési eljárással nem igen foglalkozott, — de miután az 1853. évi május 29. kelt k. rendelettel az ősiség eltöröltetett, és az ugyan ezen napon kelt rendelettel általános polgári törvénykönyv 1853. évi szeptember hó elsejével Erdélyben is életbeléptetett, annak szüksége is bekövetkezett, hogy a peres ügyekbeni eljárás a peres ügyeken kívüli eljárástól merőben különválasztassék, minek következtében a peren kívüli eljárás egy külön törvényben szabályoztatott, és az, az 1854. évi auguszt. 9. kelt rendelettel Erdélyben is 1854. évi november 30-val életbeléptetett.

Áttérve már most a magyar törvénykezési rendtartás magában foglaló 1868. évi 54. t. czikkre, s különösen annak VII. fejezetére, a peren kívüli eljárással itten is találkozunk, — mely ha mindjárt nem is önállóan különválasztva tárgyalja az eljárás e nemét, de az osztrák peren kívüli eljárást tárgyzó törvénynek rövid foglalatjaként egy szűk keretbe illesztve, a törvényk. rendtartásba befoglaltatott.

Ezen fejezetben is szintén meghatározvák azon eseteket, melyekben a bíró hivatalból köteles fellépni.

Kuti Albert tisztelt tagtársunk által tett azon indítványát illetőleg, hogy a m. törvk. rendtartásnak 587. §. a mely így hangzik:

„Ha az egység nem sikerül, a bíróság a birtokon „kívüli feleket per útjára utasítja. Ha az örökösök közül egyik sem volna birtokban, vagyha több egyiránt „birtokban levők különböző jogcímekre hivatkoznának: „a szerződési örökös ellen mind a végrendeleti, mind a törvényes örökösök a végrendeletek ellen pedig a törvényes örökösök tartoznak felperesi minőségben fellépni.

„Hasonló esetekben, ha az örökösök ugyanazon jogcímekre hivatkoznak: a bíróság a körülményekhez képest határozza el, melyik tartozik a pert megindítani. „E végzés ellen perorvoslatnak nincs helye.”

Respectively annak utóétéle kihagyassék, — mielőtt véleményemet elmondanám, kénytelen vagyok ezen indítványozott kihagyásnak helyességére, észszerűségére, és a gyakorlati oldalát is megfontolva, az említett szakasznak gyakran helytelen téves felfogása alapján kelt sérelmes végzéseknek időzött szakasz utóétélének kihagyásával nyerdő helyes orvoslására nézve, igénytelen nézetemet röviden összefoglalva, következőkben előterjeszteni.

Kétségen kívüli dolog az, miként a törvk. rendt. 587. §-sa oly tisztán és világosan vagyon szövegezve, hogy az örökösök között egységnek nem létesíthetése következtében a perreutastításnak szükségképpen beállása esetében nagyon praecis kijelöli a bírónak feladatát arra nézve: hogy említett örökösök közül, melyik fél utasíttassék perutjára; — mely okból szintén a lehetlenségek közé sorozandó azon eset is, miként a bíró a törvk. rendtartásnak e szakaszát tévesen fogva fel, annak világos rendelete ellenére hozza meghatározatát, — következésképpen ha ezen szakaszban foglalt rendelkezést elméleti szempontból akarjuk megbírálani, azt egészen helyesnek kell kijelentenünk, mivel a törvényhozás annak ilyen alakban lett megállítása által, az igényt támasztó felek érdekét, a legrovidebb idő alatt kitisztáztatni akarva, a perreutastító végzések elleni jogorvoslatot is ugyanazon okból találta helyesen kizárni, annival is inkább, mivel a kérdéselt szakaszban felállított elv, az érvényben tartott anyagi törvényeinkkel teljesen összhangzó; — mely éppen most előhozottak a netalán ellenvéleményezőknél szolgálhatnának főérvül, — úgy szintén az is: hogy a törvényhozás a perreutastító végzések elleni jogorvoslatot egyszerűen a felek érdekében kívánta a törvk. rendt. 587. §-nak világos és szabatos szövegezésével ily módon korlátozni, minél fogva a kijelölt irányban hozatván meg a határozat, az

ellen ok nélküli perorvoslatokkal a felek nem élhetve, az ügy gyors befejezést nyerjen; — végre felhozható lenne még az is; hogy ha a törvk. rendtartásnak 587. §-a a bírót által csakugyan tévesen magyaráztatnék és annak következtében egy sérelmes végzés hozatnék a perre utasítással, — mely ellen a jogorvoslat merőben kizárva — a sérelmet szenvedő félnek még ez esetben is szabadságában áll, a jogsérelmet előidéző bírót ellen az 1871. évi VIII. t. cz. alapján sérelmét fegyelmi uton eszközölni.

Mint hogy azonban a törvényben foglalt rendelkezések helyességét és czélzerűségét leginkább a gyakorlat szokta feltüntetni, — úgy a törvk. rendtartásnak 587. §-át is gyakorlati szemponthól kell különösen bírálat alá venni; — minek folytán azt egészen igazságosnak nem tarthatjuk, mivel annak utóétéle hogy t. i. „az ilyen perre utasító végzések ellen jogorvoslatnak nincs helye” igen nagy megszorítást képez az igényt támasztó felekre nézve, az által, hogy a gyakorlat ezen szakaszban a bírót által lett téves felfogása következtében, nemcsak helytelen végzések hozatalát tanusította, sőt még káros következményeket is idézett elő.

Ezen állításom begyőzésére bátor vagyok a „Székely Hírlap” idei 40. számában indítványozó tagtársunk által már közzétett esetet röviden elmondani:

„Ehedi Sipos Erzsébeth, férjezett Barabási Péterné 1869. évben elhal, s gyermekek hiányában — a volt marossszéki ideigl. törvényszék előtt 1871. auguszt. 29-én tartott tárgyalás alkalmával örökösökül nyilatkoztak B. P., az örökhagyónő hagyatéka birtokában levő férje, továbbá a néhai testvérei, Sipos Ferencz és Rozália, utóbbiak úgy is, mint végrendeleti örökösök.

A tárgyalási jegyzőkönyv elintézésével, a korábbi bíróság helyébe lépett maros-vásárhelyi e. f. kir. törvényszék f. é. február 5-én 368. sz. a. kelt végzésével a hagyatéka birtokában levő örökös B. Pétert utasítja a birtokon kívül álló örökösökkel szembe, egy a rendes törvény útján 30 nap alatt indítandó kereset beadására a végett, hogy bizonyítsa be perreutasított azt, miként a néhai neje hagyatékaként leltározott javak az ő t. i. B. P. tulajdonai, s hogy az örökhagyó nőnek semmi vagyona sem maradt.

Ezen a perrend. 587. szakasza első tételébe ütköző sérelmes végzés ellen, perreutasított B. P. nyílt időben semmiségi panaszt nyújtott be,

mert folyamodó fél a hagyatéka birtokában lévén. a perrend. idézett 587. §. első tétele szerint a birtokon kívüli örökösökkel szembe perre nem utasíthatatik, —

s mert a perreutasító végzés — a mennyiben egy hagyatéka nem lételének bebizonyítását tűzte feladatául — érthetetlen s végre nem hajtható, s így az a perrend 297. szakasza 10. és 22. pontjai alapján orvosoltatni kéri.

Ezen semmiségi panaszt azonban az e. f. k. bíróság f. é. márczius hó 9-én 3158. sz. a. kelt végzésével azon okból, hogy a perreutasító végzések elleni jogorvoslatot a törvk. rendt. 587. §-nak utóétéle tiltja — hivatalból visszautasított.

Ezen végzés ellen B. P. egy újabb semmiségi panaszt mutatván be, azt a m. k. Curia, mint semmitőszék szintén visszautasította az éppen előbb idézett indokból.

Mint hogy az említett szakasz utóétéle által eszközölt megszorításnak káros következményére vonatkozólag nemcsak pusztá állítások, hanem már megtörtént tények is beszélnek, világos elöttünk az is, hogy milyen tiszta

szabatos legyen és a törvény, — bár mennyire óhajtott is a törvényhozás igazságszolgáltatásunkat független és kellő minősítéssel felruházott bírák kezébe letenni, mégis fordulhat elő eset, a fennebbi előadatokból ítélve, hogy a bírót a törvény világos rendelete ellenére hozott végzéssel az érdekelt feleket azon káros és kellemetlen helyzetbe juttatja, — hogy tulajdon jogát saját maga ellen és kárára kell keresnie, — miután a perre utasított fél birtokban vagy, — már pedig ez az ált. Polg. I. K. 323. §-ával, melyben az mondatik: „hogy a dolog birtokossa mellett az érvényes czím jogszerű védelme áll, s ennél fogva annak kimutatására föl nem hivatathatik, — összeütközésben áll.

Az előrebocsátottak alapján, igénytelen nézetem szerint Kuthy Albert tagtársunk által tett indítványt lényegében helyesnek, czélzerűnek ösmerem, de tekintettel arra, hogy az indítványozó által eszközölni óhajtott kihagyásával a törvk. rendt. 587. szakasz utóétéle, a 297. §. 22. pontjára vonatkozóan — mind alaki jogsérelmet semmiségi panasszal orvosolhatónak látja — ezen sérelmes bírói végzés pedig a mennyiben birtokjogi állapot meghatározását s így mintegy érdemleges bírói intézkedést tartalmaz a törvk. rendtartás 587. §. utóétéle, mely így hangzik: „E végzés ellen perorvoslatnak nincs helye” a szakosztály által elfogadott és határozatra emelt következő tétellel: „E végzés ellen felebbezésnek van helye” leendő kicserélését, és egyidejűleg a törvk. rendt. 294. §-ában is, — mely a végzések ellen felebbezéssel való jogorvoslati eseteket jelöli meg — a törvk. rendt. 587. §-nak is felvételét vagyok bátor elfogadandónak véleményezni.

Maros-Vásárhelyt, 1872. nov. 26.

Istvánffy Pál.

Válasz.

Nagyságos Ferencz Károly kir. ítélő táblai bíró urnak a köteles főeskü mellőzése tárgyában tett indítvány fölötti véleményére s egyuttal módosítvány ugyanazon indítványhoz.

A köteles főeskü mellőzése iránt a maros-vásárhelyi Jogász-egylethez benyújtott indítványomra adott véleménye ngs. Ferencz Károly urnak a „Székely Hírlap” idei 93-ik számában nyilvánosságra hozatván, mielőtt a nevezett indítványnak és véleménynek részletes beható tárgyalása a f. évi decz. 4-én és következő napján tartandó közgyűlésen megkezdetnék, szükségesnek láttam némely lényegesfelvilágosításokra felhívni a Jogász-egylet tisztelt tagjainak becses figyelmét, s indítványomhoz annak szabatosabb kifejezését tartalmazó, s világosabb megértesésszel szolgáló indítványt bejelenteni a közgyűlésre.

Ugyanis a mitől előre tartottam, hogy t. i. nem mindenki fogja indítványomnak lényegét felfogni, s az abban rejlő czélzatot átérteni, sajnosan tapasztaltam, hogy bekövetkezett; s most e vélemény által az indítványom fölött megindulandó vitát szerintem igen helytelen irányba látom tereltetni, s épen azért vettem bátorságot, hogy e lapok hasábjait az egylet tagjainak figyelmét e helyütt egy kevés időre igénybe véve, az érdemleges tárgyalást visszavezessem azon térre, mely egyedül nyújthat jogos szempontot, épen nem jelentéktelen indítványomnak kellő felfogására, átértésére és helyes megbírlására.

Nem tartozokom egyenesen kimondani, hogy véleményező ur indítványom lényegét nem fogta helyesen föl, engemet félreértett, s épen ez indított rá, hogy indítványomat, mely csak annyit czélzott: kimondatni a Jogász-egylet, hogy a köteles főeskü mellőztessék, újból

szövegezzem és pedig nem, mint előbb negative, hanem magát a mellőzés eszméjét tevőlegesen kifejtve, és azt magának a m. törv. rendtartásnak a főesküiről intézkedő §-saira alkalmazva, ezen törvényszakaszokat az általam elértetni kívánt czélnek és egyleti kijelentésnek megfelelően újból fogalmaztam. Mielőtt azonban arra vanatkozólag egy néhány szót mondanék, megelőzőleg magát a kérdéses véleményt veszem bonczkés alá.

A vélemény ugyanis köteles főeskünek azon ügydöntő esküt kívánja bemutatni melyet a bírót a nélkül, hogy azt az ügyfelek bármelyike a másiknak felajánlotta, vagy bármelyik elfogadta volna, tehát a nélkül, hogy a periratokban illetőleg perbeszédekben arról csak szó is lett volna, itél oda egyik vagy másik peresfélnek.

Megbocsát a véleményező ur, de én a köteles főeskünek ilyen fogalmat sehol fel nem állítottam s annak reám való erőszakolása ellen egész tisztelettel tiltakozom. — Én úgy értettem és értem a köteles főesküt, mint azt a jogiradalomban érteni szokás, s mint azt egy a jogi szakirodalmat olvasó és gondolkodó jogásznak értenie kell. Már pedig a köteles eskü kifejezésére és fogalmára ráakad a véleményező ur Szokolay István polg. perrendtartás magyarázatában; rá Csácskó Imre ausztr. büntető perrendtartás magyarázatában. Ha pedig Kőnek egyháztanának 177 Sahayda magyar polg. törv. rendtartásának 65 §-át, sőt még Dósa E. Erdélyhoni jogtudományának 537. §-át is, hogy csak a legismertebb hazai tankönyvekre szorítkozzam, mert idézhetnék a szakirodalmi művekből akár egy egész könyvtárt alkotó hosszú sorozatot, megolvassuk, lehetlen észre nem vennünk, hogy ott épen e szükségképeni kényszeríteni önkéntelen, köteles vagy főesküiről van szó, hogy a köteles főeskü alatt azon ügydöntő esküt kell érteni, melyet a bírót egyik ügy fél felajánlására ellenfelének, habár ez az ajánlott esküt el sem is fogadta, vagy az egyiknek önjánlkozására ugyanannak, bárha a másik bele sem nyugodott, itél oda. S hogy maga véleményező ur előtt is ilyen gondolat, azt bizonyítja azon körülmény, hogy a főesküiről adott hibás értelmezése után nem sokkal a köteles főeskü ellenzése végett azt is felhozza, hogy az csak egyoldalú, s a bizonyítást kikerülni óhajtó peres fél érdeke elleni eljárást tünteti fel, tehát átlátja, hogy az egyoldalú ajánlközás útján ítélte meg, s így a megelőző értelmezésével szembe, hol a köteles főeskünek akkor képzel helyet, midőn egyik fél sem ajánlta fel, vagy az iratokban nics is szó róla, világos ellen mondasba jön önmagával. Meltőztassanak a római jog juramentum necessarium és voluntariumjára visszagondolni, s a főeskü emlitem két neme közt valóban létező különbség felfoghatóbbá válik. Még az általános német perrendtartási javaslatból s az igen széles és alapos jogiradalomból is idézhetnék egyet-mást, de úgy hiszem, hogy az felesleges, s t. olvasóm véleményező ur értelmezésének tarthatlanságáról meggyőződtek.

Véleményező ur ellenben két döntőnek képzelte állítást hoz fel t. i., hogy „köteles főeskü a törv. rendtartásban nem is létezik,” és hogy az „önkéntes főeskü nem ítélet, hanem egyesség tárgya, az egyesség által megszüntetett perekhez tartozván.” És már épen ezen kétféle állításával igen fatalis circulus vitiosusba bonyolította magát. Ugyanis ha köteles főeskü nem létezik, akkor minden főeskü szükségképpen, önkéntes, — úgy de véleményező ur szerint az önkéntes főeskü nem ítélet, hanem csak béke egyezmény tárgya, mely által a per megszűnik és ítélet arra nem hozatik, ebből pedig mulhatatlanul az a következmény, hogy ügydöntő eskü senkinek soha oda sem ítélthetetik. Ez nem így van s véleményező urnak mindkét állítása téves, mert a m. törv. rendtartás szerint létezik köteles főeskü az általam adott értelemben s erről mindenki meggyőződhetik, ha a 235. §-át elolvassa, mely így hangzik: „Ha a bizonyítandó ténykörülményről csupán az egyik fél bir közvetlen tudomással, a perben előadott körülmények tekintetbe vételével a bírót határozza meg, van e helye a főeskü általi bizonyításnak. Ha helyt ad a bírót a bizonyításnak, a főesküt az köteles letenni, a kinek a ténykörülményről köz-

TÁRCSA.

Az ismeretlen.

Az „Indépendance Belge” után.

Dobolyi Sándor.

(Folytatás.)

A fiatalok napokból, a mikor Vaclair ur a szerelmet a legfájdalmasabb s legvilágibb oldaláról tanulva ismerni, csakis némi rajongó epedések maradtak hátra, melyeknek visszatérések ellen folytonos munka s hosszas utazások által csatázott. De hogy ha a munka azon percz óta, a hogy a Fernánd kezébe egy névtelen levél jutott, elvesztette minden vonzerejét, bizony az ő kezdetbeli nyomozásai sikertelenségök is legkevésbé szolgáltak arra, hogy ötlet bátorítsák a kitarásra. S Reynière asszony nevetett magában a Vaclair ur rajongásán, s azt oly kérdésekkel ostromolta, melyekre felelni nem tudott. Egy alkalommal a Pyrenéusokra való kirándulásról szólt Vaclair ur. Ép a szép nyári idény vége felé járt az idő. Siessen ön, mondá barátja, s igyekezzék mielőbb hozzám visszatérni. Hiszem, hogy addig megtalálom.

Mit?

Ön nejét, egy kellemes lánykát, a ki bir mind azon tulajdonokkal, melyek szükségesek a végre, hogy boldoggá tegyen egy oly férfit, a ki azt megérdemli. Visszatértek befogom azt önnek mutatni, s a menyegzőt itt nállam fogom fenntartani.

II.

Vaclair ur september elejére Bagnèresbe érkezett. A Saccaron vendéglőben, a hol Fernánd is leszállt még volt egy néhány idegen, a kikkel mindennap újabb meg újabb kirándulásokat tett. Mikor az eső a kirándulást akadályozta, akkor zenéltek, néha még táncoltak is. Fernand egészen odaadta magát ezen szórakozásoknak, azonban mégis fő gondja volt szorgalmasan átnézni az utazók bejegyzett nevöket, s az asztalokon itt-ott heverő albumokat, melyekre az idegenek a rájuk tett benyomásokat prozában vagy versben feljegyezték, ha hogy az ilyeszerű vizsgálódások alapján sikerülne nyomára jöhetni a tárczájában őrzött levél írójának.

Egyetlen szó, egyetlen vonás nem segítette őt célja felé. Alig volt még három, négy hó a La Reynière asszony által kitűzött határidőig; s vagy be kellett az alatt nyargalnia az egész világot, vagy rá kelle magát szánni; átbujni a római történelemből ismeretes „furca caudina” alatt, melyet egy barátnő keze készítenek számára.

Azon személyek közt, kikkel ő naponként és naponta találkozni szokott, magára vonta figyelmét egy elvonultan

élt fiatal nő; ez némelykor belevegyült a lovaglók közé mikor ezek nem nagy számban gyűltek össze; vagy zenét hallgatott, de némelykor maga is játszott és pedig jól, de kicsin körben, a táncot kerülte a nélkül, hogy az által különbözni kívánt volna. Sernay egy olyan huszonöt, huszonhat évesnek látszott. Ő azon felette ritka nők egyike volt, a kik sokkal kellemesebbek a társalkodás végén, mint elején. Ez az elbájoló mód lassan munkált, de akkor aztán beható volt. Az ember csak akkor vette észre, hogy minő valami meglepő volt a Sernay kisasszony személyében, mikor elvált tőle; az ember szemével kísérté, míg halk léptekkel eltávozott egy hattyu szelid hullámszáiba, mely egy csendes viz tükrén uszik. Ez a bájoló mód azon határozatlan jó illatra emlékeztet, mely bizonyos növényekből száll fel, s melyet az ember beszív a nélkül, hogy érezné, s átjárja az embert a nélkül, hogy szagolná illatát. Szavában volt valami sajátos szhangzása a zeneszerű hangoknak, s a mely tárgyakról szólt, azok az ő előadása által a legszebben voltak színelve, s kellemeket nevelte még egy tiszta csengő hang. Az megtörténhetett, hogy vagy egy körben Sernay kisasszony nem lett észre véve; de hogy ha aztán őt az ember egyszer meglátta, másnap már ismét látni óhajtotta. Ép ez az eset történt Vaclair urral is.

(Folyt. köv.)

vetlen tudomása van, akár maga ajánkozott arra, akár ellenfele által kínáltatott meg azzal. Ez uraim maga a megtestesült köteles főeskü. Ép ily tévedést foglal magában véleményező urnak második állítása, mert tapasztalásom szerint, s e tekintetben hivatkozhatom az egyelőnkben igen tekintélyes számban képviselt bírói karra, s az ügyvéd urakra, miszerint az eskü letétele iránti egyezés nem, szükségképpen békeegyezményben jön létre, hanem az egymásra következő periratok vagy szóváltások rendjén, s ez megegyezést képez ugyan, de nem békeegyezményt, arról egyezményi jegyzőkönyv föl nem vétetik és a per sem szüntetik meg általa. S épen mert mindezek nem történnek, fordul elő számtalan ítéletben az eskütételre kötelezés. A véleményező ur által idézett 228. §-nak tehát, csak ilyes értelemet tulajdoníthatni.

Az ily téves alapra fektetett következtetések sem lehetnek biztosabbak alapjuknál. Nem osztom véleményező ur nézetét, hogy az ítélet ne hangzanék rendelőleg, s az eskü az illető peresfél szabadkozásától függne; mert hiszen gondoljunk csak egy esküt megítélő bírói határozatra, miként hangzik az Elkép.: pl. „alperes csak akkor tartozik... fizetni, ha ugyancsak ő meg nem esküszik arra, hogy a kötelezettséget már el nem enyészítette. Köteles tehát alperes ezen ítélet jogerőre emelkedése után” sat. Köteles tehát, s ez uraim valóságos kötelezettség, melynek nem teljesítése joghátránnyal, perének elvesztésével sújtatik. S miután alperes a néki felperesileg felajánlott s bíróság odaítélte esküt nem önként fogadta el — mert csak ily esetről beszélek — szabad elhatározás hiányában, szalad akaratról szó sem lehet.

Az sem áll tehát, hogy az eskü tekintetében egyetlen kötelezés az lenne, melnyőfogva a fél a neki felajánlott főesküt vagy elfogadni, vagy visszakinálni tartozik, különben ítéletileg pervesztésnek nyilváníttatik. De ha állna is ez, én ezen egyetlen kötelezésbe sem tudok belenyugodni, mert ezen szabályozás behozása, sem jog és perlekedési történelmünk által nincs igazolva, sem azt igazságosnak és észszerűen helyeslehetőknek nem tartom; vegyünk fel vagy egy gyakorlati példát: A. mint az elhalt B-nek örököse, hallomásból vagy némi jegyzetéből tudomására jön, hogy C. az ő jogelődjének adósa volt; beperesíti tehát A. C.-t, s esküvel kínálja meg a tartozás léte vagy megszűnte iránt. A bizonyítási teher helyes felfogása szerint itten, ha csak A. a tartozás keletkezését perrendszerűleg okmányok vagy tanúk által be nem bizonyítja, C. a tartozás megszűntének bizonyítására sem szorítható, hanem feltétlenül felmentendő volna; de ha egyszerűen már akára tartozás valósága, akár egészbeni, vagy részbeni lehajlítása iránt C. esküvel kínáltatik meg A.-tól, s arra nézve nyilatkozni tartozik elítélhetőségének terhe alatt, minő helyzetbe jön ő, ha pl. az adósság régi lévén, meg is leledkezett volt róla végsőképpen, mert e beperlés alkalmából utángondolva a dolognak, olyan formán emlékszik, hogy az vagy compensatio, vagy ajándékozás, vagy letörlesztés útján, de valamiképpen elenyészett, s épen azért tőle A. 10 vagy 20 év óta soha sem kérte. Mit tegyen most C? A-ra vissza nem kínálhatja az esküt, mert az csak örökös, nem bir közvetlen tudomással; ne fogadja-e el az esküt? hiszen akkor az állítólagos tartozás lefizetésére ítéltetik; vagy elfogadja-e? de hát ha sejtelve, homályos emlékezése tévedésen alapszik, hisz akkor hamis esküt tenne le, mitől irtózik teszem fel. Méltóztassanak uraim magukat ezen helyzetbe képzelni, s elfogulatlanul megítélvi, hogy hol van itt az igazság a nyilatkozásra köteleztetés és az eskü odaítélésére nézve? Mert hiszen azt véleményező ur is beismerte, hogy C tartozik a neki odakinált eskü elfogadása vagy visszakinálása iránt nyilatkozni, s az utóbbi eset itten A-nak közvetlen tudomásának hiánya miatt helyt nem foglalhatván, a bíró C-nek az ügydöntő esküt belátásához képest a trt. 235. § szerint odaítélendi, C akár elfogadta azt, akár nem. Vagy szabadjon még egy más példát is felhoznom: X követel Y-on, mint Z örökösén valamely adósságot, s Y-t a visszakinálható főesküvel kínálja meg vagy pedig X az ő maga által leteendő esküt ajánlja fel. Y nem esküdhetik, mert közvetlen tudomással elődjének tartozásáról nem bir, tehát visszakinálja-e, vagy X-nek saját esküjébe belenyugodják-e? Igen de X egy czégyeres multu, rossz lelkiismeretű ember, ki köztudomás szerint egy garasért is kész megeskünni, semmi megbízhatóságot nem nyújt a lelkiismeretes a valódi tényállásnak megfelelő eskü tévése iránt? Pedig a bíró a trt. 235. §-s értelmében, s ellenzése daczára is odaítélheti X-nek az ügydöntő főesküt, s amaz előtt minden lehető igazsága mellett is vesztett per áll.

Ez fatalis alternatíva, itt független szabad elhatározás nincs, s az eskü odaítélésében az első példában kézzelfoghatóvá válik az eskü kényszerítő ereje C-re nézve, az utóbbiban pedig a valószínűség hiánya, az indokolatlansága X esküjének. Én a trt. 235. §-ban igazságot nem találok, s azért kívánom annak eltörlését. Az hogy a bíró talán ily esetekben nem fogja odaítélvi, nem lehet meglepő, mert megvan a lehetőség és a törvény által nyújtott szabad kéz; s ha a bíró által ily esetekben nem kívánjuk odaítélteni az ügydöntő esküt, akkor töröljük ki azon §-t is törvénykönyvünkéből, a mely indokul és alapul szolgálhatna a megítélésre nézve.

Ezen nyilatkozási köteleztetés védelmére nézve véleményező ur azt is felhozza, hogy hiszen az nem is a bíróságtól, hanem a törvényhozótól kifolyó köteleztetés. A mi igazságtalan, az igazságtalannak marad, akár a bírótól, akár a törvényhozótól származzék, s az valamely intézkedés fenntarthatásának védelmére komolyan föl sem hozható. S ha így fognák fel a dolgot, akkor voltaképpen a bírónak minden ítélete a törvényhozótól s nem a bírótól ered, vajjon azonban akkor is, ha a bíró törvényellenére talál ítélni? Azonban tagadhatlan, hogy közvetlenül az ítéletbeli köteleztetés a bírótól ered, s így vé-

leményező ur állítása egyébként megjárja, de argumentumnak semmi esetre sem.

Nem hagyhatom továbbá visszautasítás nélkül véleményező urnak azon kiindulási pontját sem, hogy indítványom egyáltalában a főhítnak, mint perrendszerű bizonylatnak mellőzését kívánja. Hogy indítványom mit czéloz, az eléggé tisztán áll kétrendbeli határozati javaslatimból, azt tovább is fejtegetni, s avval olvasóink türelmét fogyasztani feleslegesnek tartom; de nem mulasztatom el becses figyelmeket itten különösen arra föl hívni, hogy véleményező ur azon tévhitben élvén, miszerint én mindenféle ügydöntő esküt már a jelen időben eltörltetni kívánnék, összes további fejtegetését egy képzelt czélzat ellen irányozza, s ép ez oknál fogva indítványom egyebet czélozván s annak lényege most már tisztában lévén, véleményező ur összes okoskodása, az átértés fuvalatától kártyaházként összeomlik. S most már én érzem magamat azon helyzetben, hogy a további fejtegetéstől talán vissza is léphetnék, azonban sokkal több becsre találok méltónak e véleményem hibás felfogása és kiindulási pontja daczára is, mintsem hogy annak némely érveire ne válaszoljak s még az összes főeskü elleni harcra is magamat bátor-nak ne érzénem.

Azon vádat, hogy indokaim egymással ellentétben állanak és a kitelhetőség ismételvék, én ép oly joggal, sőt indokoltabban vehetem a vélemény ellenében, mint azt arról már eddigelő is részben is kimutattam s mindjárt bővebben is megmutatandom.

A véleményben felhozott azon állítás, miszerint jogsérelem nélkül nem érvényesíthető az, hogy az előbbi állapotban tartás igazoltnak vétessék, míg csak annak jogtalansága a főhít mellőzésével be nem bizonyíttatik, „teljességgel meg nem állhat, mert nem való hogy ennek következtében a per anyagául szolgáló okok a végtelenségig függőben tartanának, hogy egy folytonos bizonytalan állapotnak nyitnának ut s ez veszélyes volna; mert hiszen a feltételezett esetben, hogy t. i. minden más bizonyíték hiányában inkább ez előbbi állapot védelmeztesék mintsem a kétes erejű s bizonyoságot nem involváló főhítnak adassék hely már csak azáltal is indokolva van, mert ez az annyira, fontos birtok állapotot oltalmazza s a birtoklás viszonyából folyó nevezetes jogoknak nyújtja a kellő s mindenestre megérdemelt védelmet. A birtokviszony magában véve igazolt viszony szükségli hatályos fentartását s azon elismert elvét hogy ne a birtokban levő szoríttassék jogczimének igazolására hanem ellenfele tartózzék a birtok állapot jogtalanságát kellő hatályu s bizonyosságot előidőző eszközökkel tetteleg igazolni.

A titkosan négy szem közt kötött jogügyletre nézve indítványomban megfelletem. A mi az ellenbizonylat lehetőségét és azt illeti, hogy az ellenbizonylat végkimenetelét épen az esküben bírná, s hogy még a közjegyzői okmányra nézve is állna ez: Én határozottan nemmel felelek; igen is lehet ellenbizonylat, de tagadom én, hogy a több tanu megegyező vallomására vagy hiteles közjegyzői okmányra fektetett bizonyítékok egyetlen ügyfél főesküje által meg lehetne dönteni; tagadom én azt, hogy a végkimenetel mindig az eskü által nyertnék, sőt nagyon ritka esetben látom annak még lehetőségét is s nehezen hiszem, hogy véleményező ur is, ha egy kissé meggondolja e dolgot, paradox állítását ismételni kívánna.

Véleményező ur az állítja, hogy a kockázatot és sorshuzást bizonyosabb bizonyítási eszköznek tartanám az esküvel bizonylatnál. Megbocsát, én ezt nem mondtam sehol indokolásomban, hanem az ügydöntő esküt a régi törvényszéki párbajjal, mint hason természetű s a multban közös sorsu bizonyítási eszközzel egybe hasonlítván, mintegy bevégzésül ennek szóról szóra ezt írtam: „mert ha a jogi bizonyítást a kockázatra akarjuk fektetni, akkor fogadjuk el az egyszerű kockavetést sorshuzást, hiszen az igazság földerithetetésének bizonyossága a köteles főeskünél sem sokkal több, míg az avval összekötött veszély, az abból folyó tetemes kár, a sorvsértésnél kétségbevonhatatlanul kisebb.” Ezt én most is állítom, sőt kiegészítem avval, hogy a köteles főeskü sem egyéb, kockavetésnél, mert valamint emennél a pusztá véletlentől függ, hogy fehére vagy fekete lap fog felül esni, ugy a főeskünél is csak azon feltételezéstől tehát szintén eshetőségtől függ a való bizonyosság bevalása, valjon hitszilárdság és erkölcsi tökély dagasztja-e az esküre ítélt kebelét, vagy pedig a vallástalanság, és Mammon bálványozása kormányozzák lépteit? Mindkettő egyformán vak eset. De tisztelt véleményező ur, nem is vala ezen állításom épen oly nagyon neveltséges és oly szerfeletti túlzás, mint önmagának képzelni méltóztatott. Hát ugyan kérem nincsen-e elég olyan kisebb vitás eset, melyeknek eldöntésére némelykor a kocka is okszerűleg használtathatik. Én nem mondom, hogy ezen véletlen kockázatot ugy értsük, mint a perzsák Dárius választásánál, hogy t. i. az legyen királyuk, kinek lova legelőször nyert a naphoz. De kérdem én, nem pozitív törvény szentesíti-e a testvérek közti nyil-huzást, egyenlő értékek megosztásánál? s nem legokosabb dolog-e az ilyenszerű viták eldöntését sorshuzásra bízni? Ha a bibliát, ugy az ő, mint az új szövetség lapjait, átolvasni, méltóztatnának, számos példáival fognának találkozni a kockavetésnek. Ugyan bizon és eleink vívatait alkalmával a nyilaknak kihuzása valamely tartályból nem pereldöntési mód vala-e, sőt még a táltosok által figyelt madárörpötet is nem felhasználták-e ugy bizonyításra, mint jóslásra? S mindezek után valjon csakugyan annyira kisinylésre méltóknak tartja-e véleményező ur mellékesen odavetett állításaimat, melyekből maga részére kapitálást hitt csinálhatni?!

Tovább megyek; véleményező ur az előbbire következőleg mindjárt némi gúnyos felkiáltás után, azt is ál-

lítja, hogy a főhít alkalmazása által fölmerülhet hamis hitek léte a bűnügyi statisztikai kimutatásokkal ellentétben áll.

Kérem szívesen a tisztelt véleményező urat, méltóztassék visszagondolni arra, mit nem sokkal előbb tetszett mondani, hogy t. i. a főeskü a négy szem közt, titkosan történt ügyletek bebizonyítására használtatik. Már most kérem, ha ezen kérdéses tényről, s az eskü valóságáról vagy hamisságáról csupán csak két ember tud, vagy egyiknek halála esetében csakis egyetlen ember, az esküvő tud, kérdem én, hogy miként lehessen ezen eskünek hamisságát valaha e földi életben bebizonyítani, hiszen még ha önmagát följelentene is, az önvád bűnvádi elítéltetésre elégséges nem lévén, akkor sem fog büntető ítéletet nyerni, s ezen eskü a véleményező ur nagyfotosságu statisztikai adatainak számát növelni. S ha mégis valamely hamis eskü miatti elítéltetés megtörténik, ez csak azt mutatja, hogy az emberek még oly körülmények iránt is, melyek nem négy szem közt, hanem nagyobb nyilvánosság mellett történtek, készek hamis hitet tenni; hát a négy szem közti ügyleteknél aztán mit ne mernének, mikor a mindenháton kívül más reájok a hamis esküt ugy sem lévén képes bebizonyítani, e rögsz lét határain innen földfedezéstől és emberi lakoltatástól nincs okuk tartani!?

A mi véleményező urnak az állításommal ellenkező tapasztalatát illeti, evvel szemben én meg az én tapasztalatomat állítom, s ezek azt hiszem, hogy ki egyenlített egymást. Azonban nem tehetem, hogy a figyelmet komolyan fel ne hívjam azon tapasztalatra, mit egy bírói tárgyalásnál bármely laikus szerezhet, ugyanis a felek vagy képviselőik, tudván, hogy pereiket legroszabb esetben ügydöntő esküvel is eldöntethetik, a szabályszerű bizonyítékokat beszerezni és összegyűjteni elmulasztják, vagy azt hanyagul teljesítik, s ily esetben aztán a tárgyalás alkalmával a főesküvel kinnálgatásokra nézve valóságos gyermekjátékot, igen veszelyes kötetkezőzéseket észlelhetünk. Különben kissé később maga véleményező ur is beismeri, hogy az ő tapasztalata szerint is csakugyan merülnek fel hamis esküvések, de ezek nagyobbára a tanubizonyíték következményei. Jól van legyen ugy! de most már megint azt kérdem, hogy oly ember, ki más ügyében, idegen érdekekért kész hamisan eskünni, nem százezsorta inkább leend-e hajlandó saját ügyében és az önéreke által csak ingerlőleg támogatott esetekben, kivált négy szem közt kötött s ugysem kitudható ügyleteknél hamis esküt tenni le, hiszen Proximus ardet Uca legon, mindenki a maga fazaka köré szereti a parászt takargatni? Csak tisztelt uraim a psychologia tanaival ellenkező dolgokat ne akarnának némelyek velünk elhitetni, mert akkor aztán én találok azt ijesztő állapotnak!

A mi fontosabb és egyszerűbb jogügyletek megkötési módjára nézve megjegyeztetik, azt én is osztom, csak hogy világért sem tartom azt, hogy a főhítteli bizonyítéknak nem alkalmazhatása egyértelmű volna a teljes jogvesztéssel, annál kevésbbé ismerhetem el annak lehetőségét, mint már fennebb is megjegyzém, hogy egy közjegyzői okmány hitelessége valamelyik ügyfél főesküje, mint ellenbizonyítás által megdöntethetnek. Hogyan sértethetik pedig meg a természeti becsületjog azáltal, ha valakit jogügyleteinek kötésénél, a véleményező ur által annyira hangsúlyozni szokott törvény valamely óvatosság megtartására utal; azt én átlátni képes nem vagyok.

Ezután véleményező ur ismét egy nagy mondást kockáztat, hogy t. i. indítványom szerint, ha a főhít mellőztetnék, mellőzendők volnának a pót becselő és felfedező eskük, sőt a szakértői és tanúk általi bizonyítékok is, minthogy mindezek lélektani kényszerű képezének és így maradna fen egyedüli bizonylási eszközül a beismerés. Én egyedül a köteles főesküt kívántam és kívánom mellőztetni, midőn t. i. valaki beleegyezése ellenére, habár ellenfelenek eskükínálata folytán is, ítéltetik hittételre s egyedül erre mondtam, hogy lélektani kényszerű foglalt az magában, mi ugy is van; a főeskü más eseteiről pedig nem szóltam. Annál kevésbbé alkalmazható állításom a pót-, becselő sat. eskükre, melyeknél a főbizonyíték, illetőleg a kártérítési vagy más követelésnek kétségkívüli valódisága, annak valószínűségét emberi biztossággal megállapítják, hogy a peresfél nem fog hamis állításra eskünni. Egyebiránt ezen sophismákhoz nincs kedvem szólni, mert az ilyenszerű túlzások és elferdítések nem illetnek a tudományos vitatkozások czéljához és komoly méltóságához.

A mit véleményező ur a törvény előtti egyenlőség elvének sérelmére vonatkozólag mind igen szépen elmond, azokat az eskü letétel azon eseteiről mondja, melyekbe „az ellenfél bizalmát és belenyugvását adta.”

És így ezek a köteles főesküre nem vonatkozván, indítványom czéljára nem tartoznak.

Hogy a hamis eskü lehetőségét ellenőrizné a büntető törvény, azt bajosan akad a ki elhagyja hiszen a bűntényeket általában mind tiltja a büntető törvény s minden szigorú tilalmazás bebörtönzés s más büntetés nemekkel való sújtás daczára is folyton követtetnek el bűnös cselekvények s ez így is marad, míg csak ember és emberi gyarolóság létezik; a hamis eskü is csak oly tiltott büntény lévén, mint a többi, arra nézve sem tesz kivételt az említett emberi gyarolóság. Az előbbi állapotba visszahelyezés a letett eskü hamisságának bebizonyítását feltételezi, az pedig, hogy mily ritkán történhetik meg, fennebb már érintettem. Különben e tekintetben figyelmet érdemel a classicus római jog felfogása, mely azon alapeszméből indult ki, hogy az eskü által az igazság fictiója állapíttatik meg s ép azért a mi esküvel erősített meg, az nem volt megtámadható, mert ez olyan perlekedési végpontnak nézetett honnan további menedék nem volt, s ha valaki ezen költött igazságot a valódi helyett elfogadta s az eskütételbe bele-nugodott, annak azon örökre meg kellett nyugodnia ez

okból a római joga végrendeleti örökösök kivételével senkinek sem engedte meg az esküt, mint hamisat megtámadni. A hamis eskü által a hitvallás vettetés meg annak egyedüli megboszulójának az Isten tartaték. Én megvalloim e felfogásmódot egészen helytelennek és impracticusnak nem tartom.

Véleményező ur azt is hiszi, hogy a főeskü bizonyíték nem ellenkezik a peresfélnek cselekvényei fölötti szabad rendelkezhetése jogával s a bizonyítási eszközöknek tetszéséhez képesti alkalmazhatása és mellőzhetése szabadságával. Hinni és bizonyítani két különféle dolog s e hit a köteles főesküre s az eskükinálalt iránti nyilatkozás kötelezettségével nem is terjedhet ki jözanon. S ha ellenkezik is az eskütétel a szabad rendelkezhetéssel, fűzi tovább véleményező ur vélekedését, csak annyiban ellenkezik, „menyiben a főhitnek igénybevétele csak más bizonyíték hiányában történhetik.“ Talán csak nem kívánna a főeskü alkalmazásának szélesebb kört nyújtani? Bizon boldogok lehetnek az olyan optimisták, kiknek mai időben ilyen jámbor törekvésük van!

Indítványom továbbá nem is csupán egy oldalú s csak alperesi érdeket védelmező, mert hiszen a köteles főesküt úgy felperesre, mint alperesre nézve egyaránt mellőzteni kívánja. Még van azonban valami, mit véleményező ur tölem zokon vesz, t. i., hogy több állításom „a polgári perrendtartás lényegével ellentétben áll.“ S általában több ízben vettem észre, hogy véleményező ur a főállító törvények intézkedéseit oly szent „ne nyulj hozzám“ oknak tekintti, melyeket ha bírálgatni vagy tudományos értelemben megtámadni merek, azokért mindig hangosan kitör. Véleményező ur, úgy látszik, azon szűk eszmekörben mozog, hogy igazságosnak csupán azt tartja, mit a pozitív törvény rendel s ezen varázskörön kívül a jogosság eszméjének felállításánál s igényeinek kutatásánál terjeszkedni nem is kíván. Én uraim nem tartozkodom kimondani, hogy én elég merész vagyok a pozitív törvényeket bírálalt alá venni s legcsekélyebb nézetem s igenytelen felfogásomhoz képest a jogosságot magasabb szempontból tekinteni s láttávlatom alá helyezni még a codexeket is, mert én gondolataimmal a paragraphusoknak ágyához hasonló szűk keretbe szorítkozni prokrustes nem tudok mikor valamely intézmény igazságosságát vagy czélszerűségét a józan ész világánál s a gyakorlati élet követelményeihez képest vizsgálom. Szerintem minden jó hazafinak és képzett juristának szent kötelessége nézeteit, ha vannak ilyenek, a törvények hiányai fölött őszintén, nyíltan megmondani s midőn becsületes szándékkal s higgadt gondolkodással nézeteinek helyeslése másokat is megnyerni a kormányt és törvényhozó testületet a törvények hézagaira téves és káros valamely ország vagy sajtáságos gyakorlati életviszonyait ki nem elegendő intézkedéseire figyelmezteti, azoknak kijavítására birni igyekszik; még e törekvése által a törvényhozó és törvények iránti tiszteletlenséget a felsőbb-ség iránti lázást nem követ el. Én az irt eljárást becsületbeli és a jogászai gondolkodásból kifolyó kötelességnek tekintem. S csakis ha a kötelességet minél többen és helyesebben teljesítik, lehetséges a korszerű haladás az avult hibás törvényeknek megvitatása, új czélszerűbbekkel való fölcserélése. Hát a rabszolgaságot röghöz kötöttséget hány legislatív szentesítette, s mégis kinek jutna itt eszébe, mint az azokat, mint az erdélyi honi jus ligatumát s a többi jogsérelmesnek ne tekinteni? s ha mindezeket soha senki bírálalt alá vonni s megtámadni nem igyekezett volna, ugyan nemde azok most is érvényenyl birnának? ha a korszerű haladásnak a törvényhozási művek, kormányintézkedések megbírlálhatásával utat nyitni nem törekedtek volna, most is csak azon stádiumban állna a jognézet, hol Mózes vagy Aeneas korában vala, vagy hogy kissé mi is tulozunk, mikor még őseink évezredek előtt, czölöp építményeken vad emberek módjára kőbaltájukkal vívták ki önmaguknak felállított jogait. S most már reflexiómban tovább mehetek.

Ne tudom, hogyan tudá véleményező ur indoklásomból kibetűzni, hogy a főeskü bizonyíték az anyagi igazság kikutatására irányul: mert én azt irtam a kérdéses helyen, hogy a kényszerített eskü nyomozási természeténél fogva, az anyagi igazság kikutatására látszik irányulni t. i. az ellenfél s a bírót azt hiszik, hogy az eskü szentségének védpaizsa alatt a valódi igazságot legbiztosabban megtudhatják, pedig ez csak látszat, mert rézetem szerint minden más bizonyíték biztosabban képes eszközölni az anyagi igazság kiderítését, mint a kényszerített eskü, melyre az illető ügyfél önként nem ajánlkozott. Az még magában véve nem volna hiba, hogy ha valamely bizonyíték az anyagi igazságot derítne fel hiszen az alaki igazság kiszolgáltatására törekvő polgári bíraskodás is csak akkor felel meg szerintem feladatának helyesen, ha a kimondandó alaki igazság polgári per eljárás formáinak megtartása mellett is minél inkább megközelíti az anyagi, vagyis a dolog valódi állásának megfelelő igazságot. Csak hogy én kétlem, miszerint ez a köteles főesküvel elérni lehetne. Továbbá az esküre önként nem vállalkozónak esküt itélvén a bírót, én csakugyan azt tartom, hogy ezáltal tullépett nemleges feladatán. Hogy a köteles főeskü odaitélése által az igazságszolgáltatás miért lesz részrehajló, azt megmondtam indítványom indoklásában. Az is könnyen megérthető, hogyan lesz a főeskü odaitélése által az érdekelt fél saját ügyének bírójává, t. i. most már egészen tőle függ perét megnyerni, ha az esküt leteszi vagy pedig elveszíteni, ha megesküdni késlekedik. Ez pedig csakugyan öngazság szolgáltató.

Nem tartom fölöslegesnek a büntető eljárásra való hivatkozást sem, mert hajdanában mikorról indoklásom emlékezik, polgári és büntető eljárás közös volt s az egybe-hasonlítás és történelmi fejtegetés által rendszerint megvilágosíthatni bármely kérdést. Aztán az esküre nem

ajánlkozónak kötelezőleg odaitélt eskü csak oly kényszer-eszköz, mint teszem a hüvelyszorító vagy a spanyol csizma és más tortura sőt még tán nagyobb, mert amaz a lelksimretet hozza kísértetbe mit mégis psychologie többnek kell embernél tartani, mint a kezét vagy lábát. Azt sem tartom, hogy a természeti becsület és jó hírnév már a pusztá vádlás vagy a vizsgálat elrendelésekor szenvedné a csorbult, hanem jogilag véve a dolgot, az csak is az elmarasztaló ítélettel következik be. Hibás alpból csak hibás következtetést vonhatni.

A kivételes esetekre részint lélektani szempontból hivatkoztam, hogy bebizonyítsam, miszerint az ügyfelek-nél még kevesebb kilátás lehet az igaz bemozdásra, mint a rokonoknál, jaj kiket a törvény az esküvéstől a hamis esküre való ösztönöztetésüknel fogva elzárt. Részint pedig azért hivatkoztam az eskü mellőzhetőségének a törvények részéről beösmérésére, és megengedésére, mert az a jogegyenlőség rovására történik, mit én helyeselni nem tudok.

A nép műveltségi fokának, hogy mi felel meg, az csak tapasztalati adatokkal levén igazolható, különböző felfogásnak enged helyet, sarrólniucs miért itten hosszabbban vitakozni. Hogy osztályokhoz kötött törvényeket óhajtanék behozni, ez csak tévedésem alapuló gyanúsítás lehet, mert hiszen én a józanon felfogott jogegyenlőségnek meleg védelmezője vagyok s a törvény kivételes intézkedéseit is, mint a jogegyenlőségre nézve sérelmeseket támadtam meg indoklásomban.

Végül bármiként ellenezzé is véleményező ur, de ismétlem, hogy szabad elhatározás nincs ott, hol a peres fél ajánlkozására vagy tiltakozására való tekintet nélkül bíróilag köteleztetik bármely eskü letételére. A kényszer folytani cselekvés nem a szabadakarat és független elhatározás kifolyása.

Ezekből kitetszik, hogy véleményező urnak a köteles főeskü mellőzése érdekében felhozott érveimet, meggyengíteni annál kevésbé megczáfolni nem sikerült, részint, mert véleményező ur téves felfogás folytán nem a köteles főeskü, hanem általában az eskü védelme végett folytatta a tollharcot, tehát egy képzelt czélzat ellen, melyet én részemről indítványomban feladatál ki nem tűztem; részint pedig mert véleményező ur csupán az indítványom indoklásában felhozott egy s más érvek helyességét törekedett megdönteni s ezt is nem a köteles főeskü, hanem általában az eskü fenntartásának érdekében, ellenben a köteles főeskü védelmére egyetlen szót sem kockáztat a negatív vitán kívül, új önálló fejtegetésekbe és pozitív indoklásba, bizonyítgatásokba sehol sem bocsátkozik. A mi ellen küzdött tehát az fölösleges vala s a mit védelmeznie kellett volna, arról hallgatott.

Hátra van még véleményező urnak történelmi fejtegetéseire reflectálnom, melyben előbbi czéltévesztető és meddő küzdelméhez következetesen azt kívánta kimutani, hogy a főeskü eddig is létezett s most is megvan, úgy látszik kedvtelleannak bizonyítgatásában, hogy a főeskü alkalmazás nem az 1868-beli magyar kormányának és törvényhozásának volt találmánya. Magam sem állítottam ellenkezőt, csak hogy én jogtörténelmi kutatásaimban azt igyekeztem feltűtetni, hogy mikor és mennyiben alkalmaztatott a főeskünek egyik neve, a peresfélre kényszerített hittétel s mikor és hogyan szorítottat az ügydöntő eskü csupán a felek kölcsönös megegyezésén alapuló főesküre? kimutattam, miszerint nem annyira e bércezes kis hazában, mint inkább az anyahonban nem hiányoztak pártikuláris gyakorlatra támasztott kísérletek a köteles főeskü honosítására, de e czélzat mint igazságtalan, káros, és veszélyes az országos törvényhozás részéről ismét és ismét elkárhoztattatott szentesített törvénycikkében mellőztetni rendeltetett, mert a törvényt nem mindig szem-előtt tartó s a nép jogérzete és közvélemény ellenére új bizonyítékot behozni törekvő némely bíróságokat kik saját jogos hatáskörüket tulhágva csak saját kényelmünket tekintve önkényesen köteles főesküt is kezdének odaitélni az ügyfeleknek az általános jognézet követelménye s az alkotmányos törvényhozás jogainak megvédése tekintetéből mindannyiszor hongyülési leg is rendentasi-tani szükségesnek találtatott.

Azonban a köteles főeskü iránti történelmi fejtegetéseimet úgy látom, hogy a tisztelt véleményező ur az általa oly hön védelmezett hallgatolagos beösmérésnél fogva magáévá tette, helyeseknek ismerte be. Köszönöm, hogy legalább hagyott fenn valamit értekezésemből, mit megtámadni nem kívánt, vagy legalább nem kísértett meg.

E tárgyú nézeteimnek bővebb ismertethetése végett szabadon újból is a „Székely Hírlap“ idei 66- és 67-ik számaiban megjelent cikkei nre hivatkoznom. S itten az újabb magyar pereljárás szellemét és irányulátát jellemző három lényeges mozzanatra becses figyelmöket fölhívti t. i. midőn 1840-ben Wilder Ignác bécsi ügyvéd s a magyar váltótörvénykönyv készítője, a főesküt osztrák mód szerint behozni kívánta, ezen törvénykönyvjavaslatnak concertaciojánál közreműködő elsőrangú magyar jogtudósok, kiknek többje máig is a magyar állam politikai és jogi életének irányadó vezetői közé tartozik, el-lenezték Wildner törekvését, s a magyar juristák általános jognézetéhez képest győzött azon erős vélemény, hogy ügydöntő eskünek csak mindkét fél kölcsönös beleegyezésével lehessen helye. Továbbá hason jogi meggyőződés uralkodott az 1861-ki országbírói értekeztet alkalmával, mely az osztrák törvényeknek kiküszöbölésekor az anyarszágból, épen a most mondott elvet tette magáévá, s terjesztette ki az összes polgári pereljárásra.

Hason szellemben dolgozta volt ki előbbi igazságügyminiszterünk Horváth Boldizsár javaslatát a törvénykezési rendtartás tárgyában. Ezek, úgy hiszem, nem megvetendő momentumok a magyar illetékes jogászok véleményeinek figyelésénél. Ennél többet véleményező urral szemben nem is kívánok mondani.

Még csak néhány szót vagyok mondandó a Jogászegylet legközelebbi közgyűlésére bejelenteni szándékoló módosítványom indoklására nézve, melynek egybeállítására épen a véleményező ur téves felfogása s annak másoknál megelőzése indított, s mely semmi egyebet nem tartalmaz, mint eredeti indítványom, csak hogy ebben negative van röviden kifejezve épen azon czélzat, melyet módosítványomban tevőleges alakban a törvénykezési rendtartás szakaszaihoz alkalmazkodva, paragraphusokba szorítani törekedtem:

„Jelentse ki a marosvásárhelyi jogászegylet aziránti óhaját, hogy addig is, mig az eskü alkalmazása minél szűkebb korlátok közé szoríthatatnék, a magyar törvénykezési rendtartásnak a főesküről szóló szakaszai törvényhozásilag következőkép módosítsanak.

230. A főesküre való bizonyítás akép történik hogy a bizonyítani kívánó fél „de csak ha egyáltalában semmi más bizonyíték nem létezik“ (221. §.) a döntő ténykörmények iránt ellenfelét a főesküvel megkínálja.

231. §. Ha a főeskü feltételeken a bizonyításnak más módon nem sikerülte esetére volt kinalva; a bíról először az eskükinálással kapcsolatos tanukihallgatás vagy bírói szemle általi bizonyítást köteles elrendelni, habár az eskü letétele iránt az ügyfelek már kölcsönösen megegyeztek volna is.

232. §. Általában ügydöntő főeskü megrendelésének csak a saját ügyökben forgó és a kérdéselt ténykörményekről közvetlen tiszta tudomással bíró peresfelek kölcsönös szabad beleegyezésével lehet helye, s ekkor is csak ha az esküvel erősítendő állítás valószínűnek mutatkozik vagy legalább ha annak valószínűségét semmi körülmény sem gyengíti.

233. §. Ha az ajánlott, illetőleg visszakinált főeskü elfogadására nézve a perben határozott és világos nyilatkozat nem történt, úgy tekintendő, mintha a fél, kinek a főeskü kinaltatott, illetőleg visszakináltatott, azt elfogadja, letenni kívánja; de az ekép megjelölt ügyfélnek eskütételre bocsátása, csak az előbbi §-ban irt feltételek világos létezése esetében történhetik.

Végül a 234. és 235. §§-ok, mint a kényszereskü folyamánai merőben kihagyandók a törv. rendtartásból.

E módosítványom 30-ik §-ában ugyanaz van, mint a trt megfello számu szakaszában, csak hogy még határozottabban kifejezve; azon zavartokozó „is“ szócskát pedig mellőztem, mert az azt látszik mutatni, mintha főesküt más bizonyítékok létében is lehetne kinalni, mi aztán megint a 221 §-sal képez ellenmondást. Továbbá a válasz- és viszonzválaszban eskü kinaltatnak helyet nem engednék, bőven elég ily problematikus bizonyítékoknak ajánlhatását az első perbeszédeknel megengedni.

A 231. §. hasonlókép azt fejezi ki mit a trt. párhuzamos szakasza, csak hogy itt is körülirtabb rendelkezést óhajtok, mert elvem, hogy az eskünek még a felek kölcsönös beleegyezése esetében is csak akkor adassék hely, ha azt a társadalom magasabb érdeke az állam czélja (a joguralom fenntartása, a szellem erkölcsi és anyagi jóllét előmozdítása) megengedi, már pedig ez nem történik ott, hol biztosabb igazságkiderítő eszközök vannak rendelkezés alatt, vagy hol a hamis esküre való nem teljesen indokolatlan gyanu forog fen.

A javaslati 232. §-ust összes fejtegetéseim indokolják, mert hisz épen ezen szabályozás létesítése volt kezdettől fogva főczéloom.

Módosítványom 233. §-nak a trt. intézkedésével való ellentétességét azzal kívánom indokolni, mert azon főelv, hogy: „a ki hallgat az beleegyezik“ csak így lesz valóban kifejezve és elérve; e §. utórésze önmagát eléggé indokolja.

Végül a trt. 234. és 235. §§-ainak teljes kihagyása a köteles főeskü mellőzése iránti törekvéseimnek és elveimnek szükségképeni követelménye, s indítványi indoklásomból önként foly.

Ezek valának azok, miket mielőtt indítványomnak és az arra adott véleménynek közgyűlésileg való részletes tárgyalása megkezdetnék, elmondani szükségesnek tartottam.

Dr. Soos Kálmán

Bécsi tőzsdei árkelet

(novem. 25.)

5% metallique	66.05
5% nemz. államkölcsön	70.10
1860. államkötvény	103.50
Bankrészvénny	979.—
Hitelrészvénny	336.—
London	108.75
Ezüst	107.—
Arany	5.20
Napoleon arany	8.66
Földteh. ment. kötvény magyarhoni	80.
„ „ „ temesi	79.—
„ „ „ erdélyi	76.25
„ „ „ horvát-szlavon	—.—

Felelős szerkesztő: DOBOLY SÁNDOR.

Nyomatja Imreh Sándor Maros-Vásárhelyt, az ev. ref. főiskola gyorssajtóján 1872.